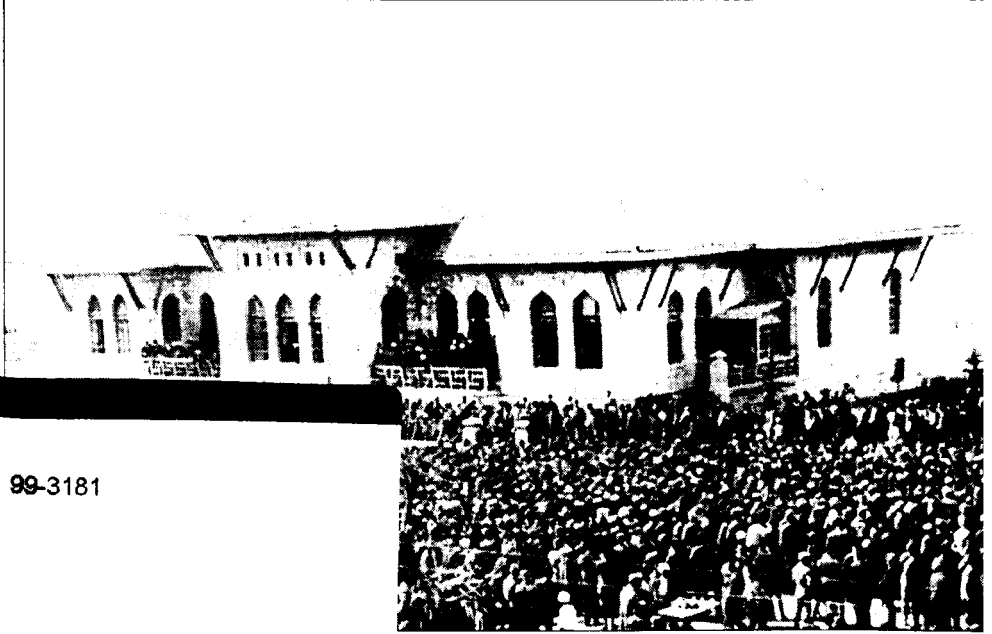

BİRİNCİ BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

99-3181

Nisan 1920

YER 99-3181

YIL .

CLT :

KSM :

KOP : K.Z

DEM : 99-8195

*"BÜYÜK MİLLET MECLİSİ,
TÜRK MİLLETİNİN ASIRLAR SÜREN ARAYIŞLARININ ÖZÜ
VE
ONUN BİZZAT KENDİSİNİ İDARE ETMEK ŞUURUNUN
CANLI BİR TİMSALİDİR"*

1 KASIM 1927

SUNUŞ

TBMM Kùltür, Sanat ve Yayın Kurulu 1997 yılında almış olduğu kararla;

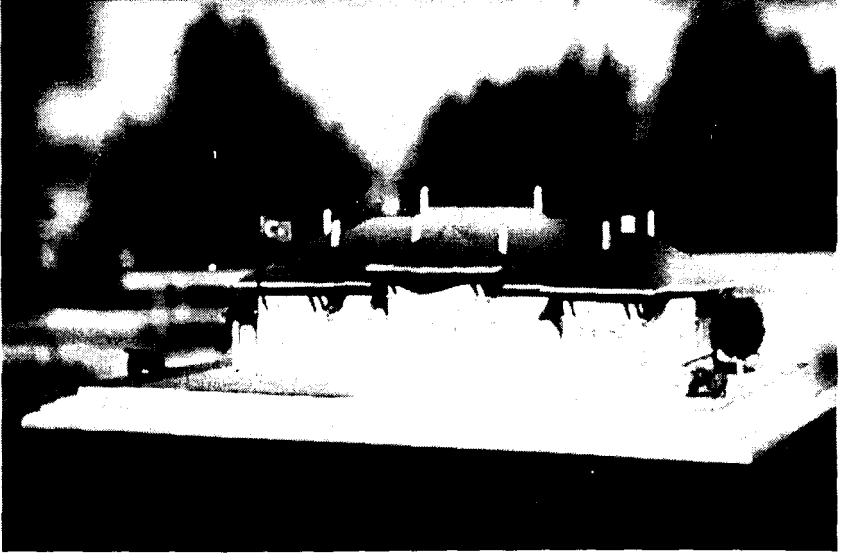
80 il merkezinde, 1920'den itibaren Yasama Meclislerinde o ili temsil etmiş parlamenterlerin fotoğraf ve özgeçmişlerinden oluşan "Milli Egemenlik Köşesi" oluşturulmasını ve daha sonra TBMM'nin açılışının 80 inci yılı münasebetiyle değeriendirilmek üzere Ulusal Kurtuluş Savaşımızın yönetildiği ve Cumhuriyetimizin ilân edildiği tarihî I. Büyük Millet Meclisi Binası'nın maketinin yaptırılmasını ve bu maketin ulusal kongrelerin yapıldığı tarihî binalar ile 80 ilimizdeki Milli Egemenlik Köşelerinde sergilenerek, o ilimizle Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında manevî bağ ve köprü kurulmasını kabul etmiştir.

Türk tarihinin en önemli kararlarının alındığı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu bu tarihî bina: 1/225 ölçekli olarak **sanatçı Nihat Sami ÖKTEN'e** yaptırılmıştır.

Tarihî binanın mimari ve fiziksel özellikleri, o dönemin siyasi ortamı, Meclisin açılışı ve yapısı: **Nutuk-Söylev, Sabancı Üniversitesi tarafından yayınlanan "Birinci Meclis" isimli yayında yer alan Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ tarafından hazırlanan "Birinci Büyük Millet Meclisi'nin Toplanması ve Nitelikleri", adlı bölümden, Yargıtay yayınlarından olan "Atatürk ve Hukuk" ile TBMM Kùltür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınlarından olan ve İhsan EZHERLİ tarafından hazırlanan "Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1998) ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı (1877-1920)" adlı eserlerden ve "Kurtuluş Savaşı Müzesi" uzmanlarının çalışmalarından yararlanılarak kitapçık haline getirilmiştir.**

Maketin yapımında ve kitapçığın hazırlanmasında emeği geçen ve katkı sağlayanlara teşekkürlerimizi sunar, bu vesile ile Ulusal Kurtuluşumuzun Önderi, hür ve bağımsız bir devletin kurucusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İlk Başkanı Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ü ve O'na ve ulusal kurtuluşa inanmış Gazi Meclisin tüm üyelerini minnet ve şükranla yâd ediyoruz.

TBMM
Kùltür, Sanat ve Yayın Kurulu
Başkanlığı

Birinci B.M.M. Binası Maketi, Nihat Sami ÖKTEN - 1/225 Ölçekli

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE UZANAN SÜREÇ

Uzun bir tarihî geçmişe sahip olan Türk toplumunda parlamentolu yaşam, ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında toplumun gündemine girebilmiştir.

Uzun bir mücadeleden sonra bir avuç aydının askerlerle yaptığı işbirliği sonunda, ancak 1876'da parlamentolu yaşama giden yol açılabilmiştir. 23 Aralık 1876'da ilân edilen Kanun-i Esasi'nin arkasından, bu yasada öngörülen kurumların hayata geçirilmesine başlanmıştır. Osmanlı Parlamentosu (*Meclis-i Mebusan, Meclis-i Ayan*) 19 Mart 1876'da açıldı. Böylece Türk toplumu parlamentolu bir yaşamla ilk kez tanıştı. Ne yazık ki bu yaşam kısa sürdü. 14 Şubat 1878'de parlamentonun çalışmalarına son verildi ve mutlak sisteme tekrar dönüldü. Ancak 30 yıllık yeni bir mücadelenin sonunda, 23 Temmuz 1908'de Anayasa'nın yeniden yürürlüğe konulacağından sonra parlamentolu yaşama bir kez daha geçildi.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu tarihe karışırken onun parlamenter düzeni de son buluyordu.

Türk temsilcilerine dikte ettirilen Mondros Mütarekesi'nin daha mürekkebi kurumadan, ülke işgale başlandı. Zaman ilerledikçe işgalin boyutları da genişledi. İzmir'in işgali Anadolu'da başlamış olan Müdafaa-i Hukuk hareketini hızlandırdı. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesinden sonra, Anadolu'da emperyalizme, Türk toplumunu işgalci devletlerin kölesi durumuna düşürmeye yönelik yapılanmaya karşı mücadele ateşi yakıldı. Halk güçleri; önce bölgesel, sonra da ulusal kongrelerde bir araya getirilerek, ülkenin içinde bulunduğu kaostan kurtulmasının yolları arandı. Bu kongrelerde ulus temsilcilerinin bir araya gelerek, ulusal yazgıyı belirlemede etkin olması, bunun için de 21 Aralık 1918'de kapatılan Meclis-i Mebusan'ın yeniden açılması istendi.

Anadolu'daki ulusalçılarla anlaşan İstanbul Hükümeti, 9 Ekim 1919'da seçimlerin yapılacağını ve Meclis-i Mebusan'ın yeniden açılacağını duyurdu. Böylece Ulusalçı-

larla Osmanlı yöneticileri Meclisin açılması konusunda anlaşmış oldular. Hükümet karşıtı Hürriyet İtilâf Partisi ve onun güdümündeki siyasal örgütlerin, Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopmak isteyen azınlık unsurların katılmamasına rağmen, Kasım ve Aralık aylarında seçimler yapıldı. Müdafaa-i Hukuk derneklerinin desteklediği adayların kazandığı seçim sonunda, Meclis-i Mebusan, 12 Ocak 1920'de son kez açıldı. Ulusalçı güçlerle organik ilişki içinde olduğunu saklamayan mebuslar, Yeni Türkiye Devletinin temel taşı oluşturacak Misak-ı Milli adı verilen bir belgeyi de onayladılar. Meclisin çalışmalarından memnun olmayan İtilâf devletleri, 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal ettiler ve bazı mebusları Meclisten alarak tutukladılar. Seçilmiş mebusların Meclisten alınması dünya tarihinde eşine az raslanır bir gelişme ve demokrasiye inançsızlığın bir göstergesiydi. O nedenle bazı mebuslar, "*fikir hürriyeti ve vicdan istiklâline bağlı olan bu mukaddes vazifenin emniyetle yapılmasına imkân verecek bir hâl ve vaziyetin husule gelmesini bekleyerek umumî toplantıların*" ertelenmesini istemiştir. Bunun üzerine 18 Mart 1920'de "**emniyet verici hâlin oluşmasına kadar**" Meclis-i Mebusan çalışmalarına ara vermiştir. 11 Nisan 1920'de de parlamento Padişah buyruğu ile kapatılmıştır.

İstanbul'un işgali üzerine özgür çalışma ortamının bittiğini gören Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da yeni bir Meclisin toplanması için vakit geçirmeden çalışmalara başladı ve Ankara'da toplanacak Meclis için seçim yapılmasını bir yazı ile ilere ve komutanlıklara bildirdi. Bu Millet'in iradesini egemen kılmak için ilk adımdı.

"Vilayetlere ve Müstakil Livalara ve Kolordu Komutanlıklarına" diye başlayıp yıkılmış bir devletin yeniden kurulması, özgürlüğün elde edilmesi için, Ankara'da her çeşit yetkiyi eline alacak bir Meclis'in toplanacağı bildirilmiş, seçimlerin ne şekilde yapılacağı da maddeler içinde özetlenmişti.

19 Mart 1920 tarihinde illere, Bağımsız Sancaklara ve Kordolu Komutanlıklarına Temsilciler Kurulu adına gönderilen telgraf metni.⁽¹⁾

Devlet başkentinin de Bağlaşık Devletlerce resmi olarak iç-gali; yasama, adalet ve yürütme gücünden meydana gelen ulusal devlet gücünü kırmış ve Millet Meclisi, bu durum karşısın-da görev yapamayacağını hükümete resmi olarak bildirerek dağılmıştır. şu duruma göre devlet başkentinin korunmasını, ulusun bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünüp uygulamak üzere ulusça olağanüstü yetki verilecek bir meclisin Ankara'da toplantıya çağırılması ve dağılmış olan milletvekillerinden Ankara'ya gelebileceklerin de bu meclise katılmaları zorunlu görülmüştür. Bunun için aşağıda bildirilen yönerge gereğince, seçimlerin yapılmasını yurtse-verliğinizden ve anlayışlılığınızdan beklerim:

1. Ankara'da olağanüstü yetkili bir meclis, ulusun işlerini yürüt-mek ve desteklemek üzere toplanacaktır.

2. Bu meclise üye olarak seçilecek kişiler "milletvekilleri ile ilgi-li yasa hükümleri" ne uyacaklardır.

3. Seçimde, sancaklar seçim bölgesi olacaktır.

4. Her sancaktan beş üye seçilecektir.

5. Her sancakta, ilçelerden gelecek ikinci seçmenlerle sancak merkezinden seçilecek ikinci seçmenlerden ve sancak idare ve be-lediye meclisleri ile Müdafaa-i Hukuk yönetim kurulundan; illerde, il merkez kurullarından ve il yönetim kurulu ile merkezdeki belediye meclisinden ve il merkezi ile merkez ilçesi ve merkeze bağlı ilçelerin ikinci seçmenlerinden meydana gelecek bir kurulca **belli günde ve bir oturumda** seçim yapılacaktır.

6. Meclis üyeliğine, her parti, demek ve toplulukca aday gös-terilebileceği gibi, her kişinin de bu kutsal savaşa edimli olarak katıl-ması için bağımsız adaylığını istediği yerden koymaya hakkı vardır.

7. Seçimlere her yerin en büyük sivil yöneticisi başkanlık ede-cek ve seçimin doğru ve yolunda yapılmasından sorumlu olacaktır.

8. **Seçim gizli oyla ve salt çoğunlukla** yapılacak; oyları kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi, kurul önünde sayacaklardır.

(1) Atatürk ve Hukuk s.53-54 Prof. Dr. Zeynep Korkmaz

9. Seçim sonunda, bütün kurul üyelerinin imza edecekleri, ya da kendi mühürleri ile mühürleyecekleri üç tane tutanak düzenlenecek; bir tanesi yerinde alıkonularak, öteki iki taneden biri seçilen kişiye verilecek, öteki de Meclise gönderilecektir.

10. Meclis üyeliğine seçilenlerin alacakları ödenek, daha sonra Meclisçe kararlaştırılacaktır. Ancak geliş yollukları, seçimi yapan kurulların zorunlu giderleri olarak uygun görecekları tutarlar üzerinde her yerin hükümetince sağlanacaktır.

11. Seçimler, en geç on beş gün içinde Ankara'da çoğunlukla toplanmayı sağlamak üzere bitirilerek, üyeler yola çıkartılacak ve sonuç, üyelerin adlarıyla birlikte hemen bildirilecektir.

Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal

Seçimlerde Karşılaşılan Güçlükler

Seçim kararının uygulamaya konulması bazı güçlükleri de beraberinde getirdi. Zira başta Padişah olmak üzere, Osmanlı Hükümeti ve onun bürokratları, toplum üzerinde etkin olan kişiler seçimlere karşı çıkıyordu. Ankara'nın bu tavrını bir isyan olarak değerlendiriyorlardı. Bunun yanında, İtilâf Devletleri de, kendi kontrollerindeki İstanbul'da üstesinden gelemedikleri Meclisin yerine, Ankara'da yeni bir Meclisin açılmasına sıcak bakmıyorlar ve etkin oldukları yörelerde seçimlerin yapılmasına izin vermiyorlardı.

Tüm bunlara rağmen Anadolu'da seçim çalışmaları kesintisiz sürdürüldü. 29 Mart'ta Sivas vilayeti, Kayseri, Tokat, Yozgat, Kangiri livalarıyla, Kastamonu seçimi tamamlandı ve milletvekilleri Ankara'ya hareket etti. Konya'nın ileri gelenleri ve aydınları da 28 Mart'ta Karahafızlar Medresesi'nin dersliğinde toplanarak, Konya vilayeti milletvekili adaylarını kendi aralarında gizli oyla belirlediler.

MECLİS'İN AÇILMASI

Tüm güçlükleri göğüsleyerek, yurdunu işgalden kurtarmaya kararlı gerçek yurtseverler Ankara'da toplanmaya başlamıştı. Ankara'da bulunan milletvekilleri ile 11 Nisan'da yapılan görüşmelerde, Meclisin, 22 Nisan Perşembe günü açılması kararlaştırılmıştır. Fakat daha sonra bu karardan vazgeçilerek, açılış günü 23 Nisan 1920 Cuma gününe ertelenmiştir.

Meclisin, 23 Nisan Cuma günü açılması kararı, 21 Nisan 1920'de **"gayet ivedidir"** kaydıyla Kolordulara, 61. Fırka Komutanlığına, tüm vilayetlere, bağımsız sancaklara, müdafaa-i hukuk heyet-i merkeziyelerine ve belediye başkanlıklarına şu telgrafla bildirilmiştir:⁽²⁾

1. Tanrının yardımı ile Nisan'ın 23 Cuma günü, Cuma namazından sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır.

2. Vatanın bağımsızlığı, yüce Halifelik ve Padişahlık kurumunun kurtarılması gibi en önemli ve ölüm dirimle ilgili görevleri yapacak olan Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününü Cuma'ya getirmekle o günün kutsallığından yararlanılacak ve tüm sayın milletvekilleriyle birlikte, Hacı Bayram Camiinde Cuma namazı kılınarak Kur'anın ve namazın nurlarından ışık alınacak ve güç kazanılacaktır. Namaz kılındıktan sonra lihye-i saadet ve sancak-ı şerif alınarak Meclisin toplanacağı binaya gidilecektir. Buraya gidilmeden önce bir dua okunarak kurbanlar kesilecektir. Bu törende camiiden başlayarak, Meclise değin, Kolordu Komutanlığınca askerî birliklerle özel tören düzeni alınacaktır.

3. Açılış gününün kutsallığını belirtmek için, il merkezinde vali beyefendinin düzenleyeceği üzere, hatim indirilmeye ve buhari okunmaya şimdiden başlanacak ve hatimin son bölümleri, uğur için Cuma günü namazdan sonra Meclisin toplandığı yerin önünde okunup bitirilecektir.

4. Kutsal ve yaralı yurdumuzun her köşesinde aynı biçimde bugünden itibaren hatim indirilmeye ve buhari okunmaya başlanacak, Cuma günü ezandan önce minarelerde sâlâ verilerek, hutbe okunurken, Halifemiz ve Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin yüce adları anılırken kendisinin, ülkesinin ve

(2) Nutuk-Söylev, TDK Yayınları 1.Cilt, s.577

tüm uyruklarının bir an önce kurtulmaları ve mutluluğa ulaşmaları için ayrıca dua edilecek. Cuma namazı kılındıktan sonra da hatim tamamlanarak, yüce Halifelik ve Saltanatın ve tüm ülke parçalarının kurtarılması amacıyla yapılan ulusal çalışmaların önemini ve kutsallığını ve her yurttaşın kendi ve-killlerinden meydana gelmiş olan Büyük Millet Meclisi'nce verilecek yurt ödevlerini yapmak zorunda olduğunu anlatan, dinsel öğütler verilecektir. Daha sonra Halife ve Padişahımızın, din ve devletimizin, yurdumuzun ve ulusumuzun, kurtuluşu, esenliği ve özgürlüğü için dua edilecektir. Bu dinsel ve yurtsal tören yapıldıktan ve camilerden çıkıldıktan sonra, Osmanlı ülkesinin her yerinde hükümet konağına gidilerek, Meclisin açılışından dolayı resmî kutlamalarda bulunulacaktır. Her yerde Cuma namazından önce uygun görülecek biçimde mevlid okunacaktır.

5. Bu bildirin in hemen yayılması için her araca başvurulacak ve tez elden en sapa köylere, en küçük askerî birliklere, yurttaki tüm örgütlere ve kurumlara ulaştırılması sağlanacaktır. Ayrıca büyük kâğıtlara yazılarak her yere asılacak ve olanak varsa, bastırılıp çoğaltılarak parasız dağıtılacaktır.

6. Ulu Tanrıdan başarıya ulaştırmasını dileriz.

**Heyeti Temsiliye adına
Mustafa Kemal**

Mustafa Kemal bu bildirgeyle yurdun kurtarılması, ulusun özgürlüğünün sağlanması amacının vurgulanması yanında; Hilâfet ve Saltanat kurumlarının yabancı baskısından kurtulması konusuna da değinerek, Padişahı dahi tutsak alan emperyalist güçlere karşı olunduğu kanısının halkta uyandırılmasına özen gösteriyordu. Çünkü 22 Nisan'da "**dakika tehir edil-meyecektir**" kaydıyla tüm vilayet ve bağımsız sancaklarla birlikte; çeşitli ordu birlikleri komutanlıklarına gönderilen telgraf-ta, 23 Nisan'da Meclisin açılıp çalışmalarına başlamasından sonra tüm sivil ve askerî makamların ve tüm ulusun başvuru yerinin Meclis olacağı bildirilmişti.

Meclisin toplanma yeri olarak II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti Kulübü olarak yapılmış, tek katlı, uzunca bir koridorla, bu koridorun iki yanında birer salonla, beş büyük ve üç küçük odayı kapsayan yapımı tamamlanmamış bina tespit edilmişti.

Birinci Meclis Mustafa Kemal Atatürk'ün Başkanlığında bir toplantı sırasında.

Meclisin Ülke ve Ulus Yazgısına El Koyması

Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920 Cuma günü büyük bir törenle, saat 13.45'te Ankara'da bulunan 115 milletvekilinin katılımı ve en yaşlı üye Maarif Müdürlüğünden emekli Sinop Milletvekili Şerif Bey'in şu konuşmasıyla tarihî görevine başladı:⁽⁴⁾

"Muhterem hazırım, İstanbul'un muvakkat kaydıyla ecnebi kuvvetler tarafından işgal olduğu ve merkezi hükümetin istiklâli iptal edildiği malûmunuzdur; bu duruma rıza göstermek, milletimize teklif olunan yabancı esaretini kabul etmek demektir. Ancak, ezelden beri hür yaşayan milletimiz, esaret vaziyetini şiddetle, katiyetle reddetmiş ve derhal vekillerini toplamaya başlayarak, Yüce Meclisinizi vücuda getirmiştir. Bu Yüce Meclisin Reis-i sin sıfatıyla ve tevfi-k-i ilâhiyle milletimizin dahilî ve haricî istiklâli tam dahilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilân ederek, Büyük Millet Meclisini küşat ediyorum."

(4) TBMM (1920-1998) ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı (1877-1920) Genişletilmiş 2. Baskı 1998, İhsan EZHERLİ

Bu açış konuşmasında, millî egemenliğe dayalı yeni Türk parlamentosunun adı da **“Büyük Millet Meclisi”** olarak ifade edilmiştir. Bu ad herkesçe benimsendi. Daha sonra Atatürk’ün tüm konuşmalarında yer aldığı şekliyle ve ilk kez 8 Şubat 1921 tarihli Bakanlar Kurulu kararnamesinde de yazılı olarak, **“Büyük Millet Meclisi”** (BMM) adı kalıcılık kazandı.

Şerif Bey’den sonra Ankara Mebusu Mustafa Kemal söz alarak, Meclisin hangi azalardan teşekkül edeceğine dair aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

“Yüce Meclisiniz bildiğiniz gibi olağanüstü yetkilere sahip olarak yeniden seçilmiş saygıdeğer milletvekilleriyle, taaruz ve işgale uğramış saltanat merkezinden canlarını kurtararak buraya gelen saygıdeğer milletvekillerinden oluşmuştur. Kaçıp gelebilecek milletvekilleriyle birlikte bir Yüce Meclisin meydana getirilmesi ancak yeni uygulanan seçim tarzıyla sözkonusu olmuştur. Bu anda Meclisiniz yasal olarak toplanmış bulunmaktadır.”

Büyük Millet Meclisi, 24 Nisan 1920 günü yaptığı ikinci toplantısında Mustafa Kemal Paşa’yı (Atatürk), başkanlığa seçti. Mustafa Kemal Paşa, kendi öncülüğünde kurulan BMM’nin başkanlığını Cumhurbaşkanı seçildiği 29 Ekim 1923 tarihine kadar sürdürdü.

Büyük Millet Meclisi, açılışından iki gün sonra, sadece yasa ma değil, yürütme gücüne de sahip olacak hukukî ve siyasî yapısını düzenleme çalışmalarına başladı. Bu düzenlemeler, BMM’nin tam bir güçler birliği ilkesini benimsediğini gösteriyordu.

Meclis, 25 Nisan 1920 tarihinde yayınlamış olduğu bir bildiri ile Türk Milletini birlik ve dayanışma içerisinde ulusal kurtuluş için mücadeleye davet etmiştir.

Büyük Millet Meclisi'nin Memlekete Beyanamesi

Anadolu'nun her köşesinden gelen vekillerinizin teşkil ettiği Büyük Millet Meclisi; olanı biteni dinleyip anladıktan sonra millete hakikati söylemeğe lüzûm gördü. İngilizler tarafından satın alınan ve milleti birbirine düşürmek maksadını güden bazı hainler sizi aldatmak için türlü türlü yalanlar söylüyorlar. İzmir vilâyetinin, Antalya'nın, Adana'nın, Ayıntab, Maraş ve Urfa havalisinin düşmanlar tarafından işgali üzerine silâhına sarılan milletteş ve dindaşlarınızı yine size mahv ettirmek için ve padişah ve halifeye isyan sözünü ortaya atıyorlar. Millet Meclisi halife ve padişahımızı düşman tazyikinden kurtarmak, Anadolu'nun parça parça şunun bunun elinde kalmasına mani olmak, Pây-ı tahtımızı yine anavatana bağlamak için çalışıyor. Biz vekilleriniz Cenâb-ı Hakk ve Resûl-i Ekrem'in namına yemin ederiz ki padişaha, halifeye isyan sözü bir yalandan ibârettir ve bundan maksat vatani müdâfaa eden kuvvetleri, aldatılan müslümanların elleriyle mahv etmek ve memleketi sahipsiz müdâfaasız bırakarak elde etmektir. Hind'in, Mısır'ın başına gelen hâlden mübârek vatanımızı kurtarmak için İngiliz câsûslarının sizi aldatmak üzere uydurdukları yalana inanmayın! İzmir'ini, Adana'sını, Urfa ve Maraş'ını, velhasıl vatanın düşman istilâsına uğramış kısımlarını müdâfaa edenleri din ve milletlerinin şerefi için kan döken kardaşlarınızı arkadan size vurdurmak isteyen alçakları dinlemeyin ve onları Millet Meclisi'nin kararı üzerine cezalandıracak olanlara yardım edin, tâ ki din son yurdunu kaybetmesin, tâ ki milletimiz köle olmasın. Biz birlik oldukça düşman üzerimize gelemeyeceğini resmen ilân etti. Onun candan özlediği aramızda nifâk ve şikaktır. Allah'ın lâneti düşmana yardım eden hainlerin üzerinde olsun ve rahmet ve tevfik-i halife ve padişahımızı millet ve vatani kurtarmak için çalışanların üzerinden eksik olmasın.

**Büyük Millet Meclisi Emriyle
Reis
Mustafa Kemal**

MECLİS'İN AMACI

Bu Meclis olağanüstü yetkilere sahip bir Meclis olduğu için, öncelikli amacı Misak-ı Millî ile çizdiği sınırlar içindeki yurt topraklarını düşman işgalinden kurtarmaktı. Fakat bu yeterli değildi. Söz konusu toprakların bir kez daha işgale uğramaması için de önlemlerin alınması zorunluydu. Nitekim 18 Kasım 1920'de yayınladığı bildiride şöyle diyordu:

1. BMM milli hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin ve Hilâfet ve Saltanat makamını tahlis adıyla teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlini yegane ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hakimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasil olacağı kanaatindedir.

1. BMM halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vesait ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve sadet ikame etmeyi başlıca hedefi addeder. Binaenaleyh toprak, maarif, adliye, maliye ve evkaf işlerinde ve diğer meseilde uhuvvet ve teavünü hakim kılarak halkın ihtiyacatına göre teceddüdât ve tesisatı vücuda getirmeye çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve içtimai umdelerini milletine ruhundan almak ve tatbikatta milletın temayülât ve ananatını gözetmek fikrindedir. (5)

Mustafa Kemal Paşa Birinci Mecliste bir tören sırasında.

(5) Birinci Meclis, Sabancı Üniversitesi 1998, Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ S. 38-39

Büyük Millet Meclisi'nin üyeleri sonuna kadar bu ilkelere bağlı kalarak gelecek kuşaklara örnek olmuşlardır.

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde BMM orduları pek çok cephede zaferler kazanarak, yurdu düşman işgalinden kurtardı ve millet iradesine dayalı yeni yönetim anlayışı ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve Türk Ulusunun kalkınması çalışmalarını başlattı.

29 Ekim 1923'de Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, Anayasanın bazı maddelerini değiştiren teklifi BMM'de alkışlarla ve oybirliği ile kabul edildi. Anayasanın birinci maddesinde, "**Türkiye Devletinin hükümet biçimi, Cumhuriyettir**" hükmü yer aldı. Aynı günün gecesi, Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk **Cumhurbaşkanlığına** seçildi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa

Birinci Büyük Millet Meclisine Katılan Üyelerin Sosyal Konuları

Meclise katılan üyelerin %33'ünü sivil bürokrasiden gelen kişiler oluşturmaktadır. Bunların %11'i idareci, %10'u memur, %7'si öğretmen, %4'ü yargıç ve %1'i de güvenlik görevlisi idi.

Üyelerin %25'ini serbest meslek sahipleri oluşturuyordu. Bunların %10'u çiftçi, %7'si tüccar, %5'i avukat, %2'si gazeteci ve %1'i de bankacıydı.

Askerlerin Meclisteki oranı %14'tü. Bunların içinde her rütbeden asker vardı.

Din adamlarının oranı ise %10'du. Bunların %4'ü müftü, %4'ü müderris ve %2'si de şeyhi.

Daha önceden mebusluk yapmış ya da yerel yönetimlerde görev almış üyelerin oranı ise %8'di.

Doktor, eczacı olarak Meclise katılanların oranı ise %4'tü.

Aşiret reislerinin oranı ise %2'dir.

Teknik eleman olarak katılan üyelerin oranı ise %1'di.

Görülüyor ki, I.BMM tüm halk kesimini temsil etmektedir. Herhangi bir sınıfı ya da toplumsal grubu değil, tüm halk kesimini kapsıyordu. Dolayısıyla yeni Türkiye Devleti de bir sınıfa ya da bir meslek grubuna dayanarak kurulmuş değildir.

Birinci Büyük Millet Meclisi genç bir Meclistir. Zira, bu Mecliste bulunan üyelerden 30 yaş grubunda bulunanların oranı %39, 40 yaş grubunda bulunan üyelerin oranı ise %35 dir.

Birinci Büyük Millet Meclisine Katılan Üyelerin Eğitim Düzeyi

Birinci Büyük Millet Meclisi üyelerinin eğitim düzeyleri de ülke genelinin üzerindedir. Zira milletvekillerinden yüksek okul bitirenlerin oranı %60, orta öğretimi bitirenlerin oranı ise %25'tir. Meclisteki medrese mezunu oranı ise %19'dur.

Ege ve Marmara bölgesinden seçilen milletvekillerinin daha çok yüksek okuldaki, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dan seçilen milletvekillerinin ise medreseden mezun olduğu görülmektedir.

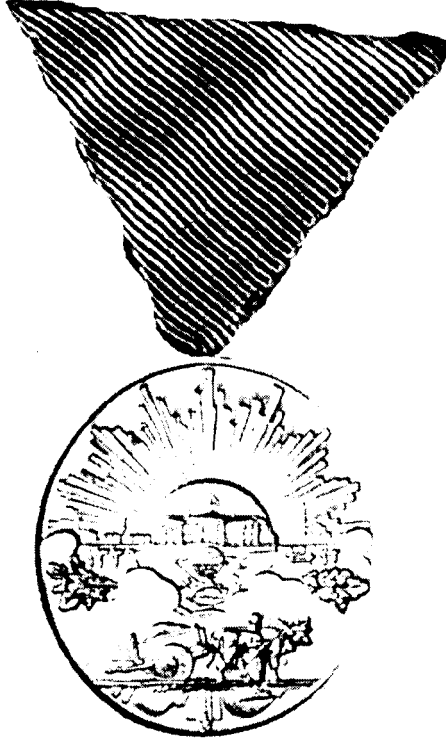
Birinci Büyük Millet Meclisi'ne katılan milletvekillerinden %43'ünün Türkçe dışında bir yabancı dil bildiği, milletvekillerinden %22'sinin Fransızca, %19'unun Arapça, %14'ünün Farsça, %6'sının İngilizce ve Almanca bildiği saptanmıştır. Meslek grupları açısından bakıldığında, askerlerin Fransızca, Almanca ve İngilizce, öğretmenlerin, din adamlarının ve serbest meslek sahiplerinin ise Arapça ve Farsça bildikleri görülüyor.

30 yaş grubunda Fransızcanın, 40 ve 50 yaş grubunda ise Arapça ve Farsçanın belirleyici olduğu dikkati çekmektedir.

Birinci dönem milletvekillerinden bir grup.

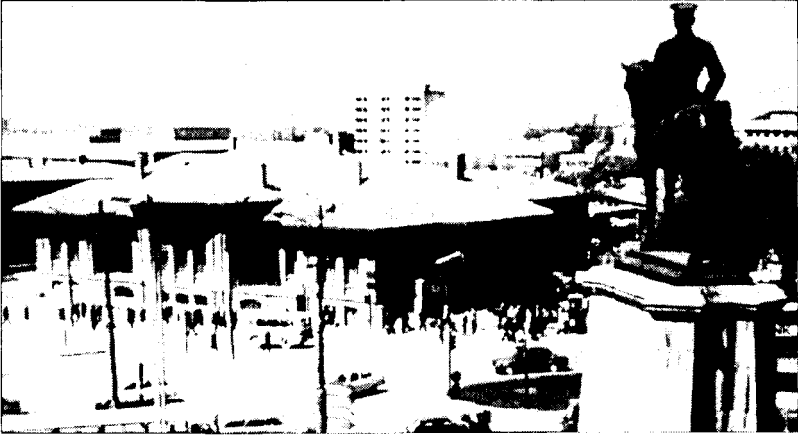
Birinci Büyük Millet Meclisi üyeleri 29 Haziran 1920 tarih ve 66 sayılı kanun ile **İstiklâl Madalyası** almaya hak kazanmışlardır.

İstiklâl Madalyası

I. BMM BİNASININ TARİHÇESİ^(*)

I. BMM; Türk İstiklâl Savaşı'nın kazanılmasını, millî hâkimiyet ve cumhuriyetimizin kurulmasını sağlayan kararların alındığı ve bugünkü Türkiye'nin doğduğu bir abide olması nedeniyle millî tarihimizde büyük ve müstesna bir yere sahiptir. Özgürlüğü ve bağımsızlığı uğruna her türlü fedakarlığı göz önüne alan ulusumuzun en çetin şart içinde sağladığı büyük başarıların ve millî hâkimiyetimizin sembolü olan bu bina o dönemin eşsiz hatıraları ile doludur.

I. BMM Binası ve Ulus Meydanı

Ankara Ulus meydanında bulunan tarihî I. BMM binasının inşasına 1915 yılında İttihat ve Terakki Fırkası kulüp binası olarak başlanmış fakat Birinci Dünya Savaşının getirdiği ekonomik darlık dolayısıyla bitirilememiştir, binanın mimarı Kurtuluş Savaşında şehit düşen Kolordu Askerî Mimar Hasip Bey'dir. Yapının Meclis binası olarak kullanılması kararıyla birlikte İttihat ve Terakki Fırkası temsilciliği yapmış olan I. dönem Bursa Mebusu Necati Bey'e bu binanın onarılması ve tamamlanması görevi verildi. Bu onarıma bütün Ankara halkı katılmış, kullanılacak sıralar Ankara Öğretmen Okulunun uygulama sınıfından, tavanda bulunan iki gaz lambası bir Ankara kahvehanesinden,

(*) I. BMM binasının tarihçesi; Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzesi uzmanlarınca hazırlanmıştır.

bürolardaki masa ve sandalyeler resmî dairelerden getirilmiş, ortaya ise ısınmak için büyük bir odun sobası konulmuştur. Ankaralı bir marangozun "böyle hayırlı bir işten para almam, bu da benim millete hedayem olsun" diyerek para kabul etmeyip Başkanlık kürsüsü onun önünde hatipler, en önde zabıt kâtipleri için yerlerin bulunduğu bir kürsü ve kürsünün arkasında Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa) Kanunumuzun I. maddesinden alınmış talik Arap yazısıyla Hulusi isimli yazarın yazdığı "**Hakimiyet Milletindir**" levhası salonun dekorunu tamamlamaktaydı.

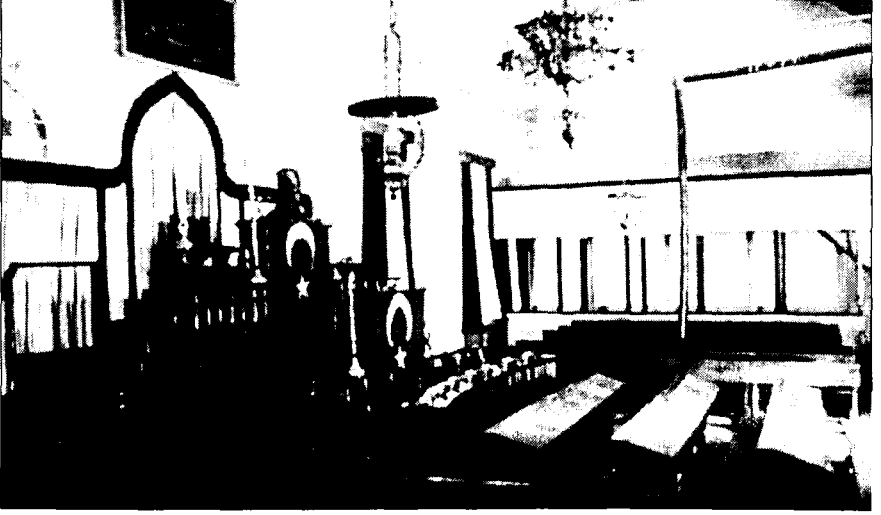
"Hâkimiyet Milletindir" tablosu.

Eski Karacaoğlan şimdiki Ulus meydanına bakan bu bina 22x43 metre boyutlarında mimarî bakımdan genel karakteri ile Türk Mimarî stilinde olan, bodrum üzerine tek katlı, dönemin bütün özelliklerini yansıtan bir yapıdır.

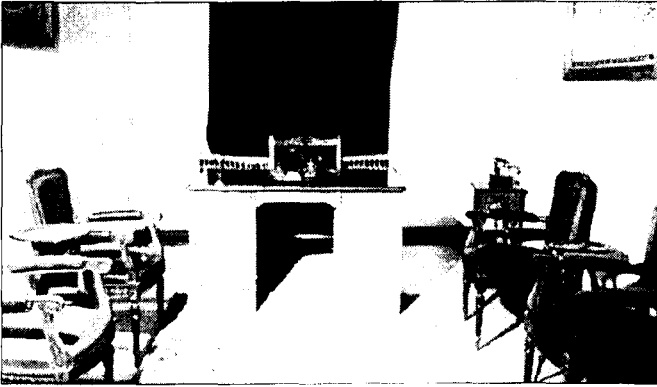
Bunun ilk güçlü belirtisi cephelerde Ankara (Andezit) taşının kullanılmış olmasıdır. Her şeyden önce cephelere önem verilmiştir. Bu durum kemer, saçak ve kubbelerle zenginleştirilmiştir. Mimar Hasip Bey ön cephede üçlü ve ikili sivri klasik Osmanlı dönemi kemerleri, ahşap konsollara oturan geniş saçaklarla yetinmiş, ön cepheye koyduğu iki balkonla yapıya derinlik kazandırmıştır. Bulduğu yer dikkate alınarak yapıda kubbe kullanılmamış ve yalın bırakılmıştır.

Cephelerdeki anıtsal görünme kaygısına karşılık, yapının iç düzeni oldukça yalındır. Bir koridorun iki yanına değişik boyutlardaki odaların yerleştirilmesinden oluşan bir mimarî düzen mevcuttur. İttihat ve Terakki Fırkasının kulüp binası olarak inşasına başlanan bu yapı birinci millî mimarlık döneminin Ankara'daki ilk örneklerindedir.

Kapıdan girince soldaki ilk oda Reis Paşa'nın odasıydı. Onun yanındaki oda encümen odası olarak kullanılırdı. Karşılarındaki küçük odalarda ise yaverler ve özel kalem bulunurdu. Bu küçük odalardan biri de mescit olarak kullanılırdı. Bina-
nın önünde istasyona inen caddede yapılan geçit resimleri bu yandaki iki balkondan seyredilirdi.

Toplantı Salonu

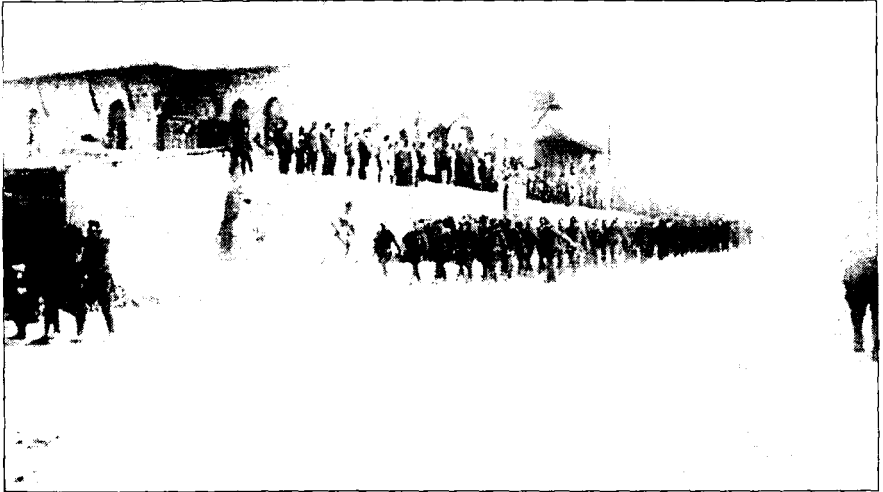

Reis odası

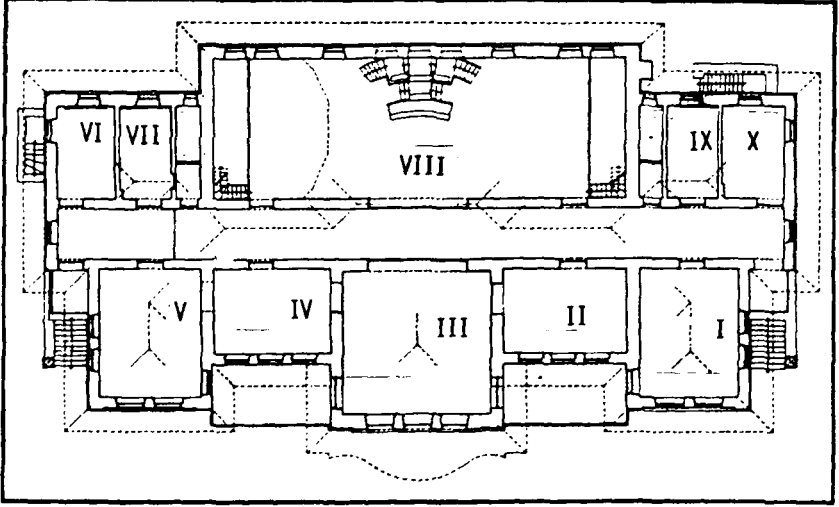
Yapıda bulunan odaların yetersiz olması nedeniyle komisyonlar toplantılarını sırayla bir odada yapmaktaydılar.

Cumhuriyeti ilân eden ikinci dönem meclisinin ilk devre çalışmaları da içinde olmak üzere olağanüstü dönem meclisi olma özelliklerinden dolayı geceli, gündüzlü, gizli ve açık toplantılara, yürütülen çalışmalara yetmeyecek derecede küçük olan bu yapı 18 Ekim 1924 tarihine kadar kullanılmıştır. Meclisin yeni binasına taşınmasından sonra CHP Genel Merkezi olarak kullanılan bina, bir süre Ankara Hukuk Mektebi'nin kuruluşunda hizmet görmüş, 15 Haziran 1932 tarih 15179 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş ve Millî Eğitim Bakanlığı Komisyonunun 1 Mart 1957 yılında aldığı karar üzerine 23 Nisan 1961 günü **Birinci Büyük Millet Meclisi Müzesi** olarak ziyarete açılmıştır.

Atatürk'ün doğumunun 100. Yılıni kutlama program çerçevesinde, 1981 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmaları sonucu 23 Nisan 1981 tarihinde "**Kurtuluş Savaşı Müzesi**" adıyla yeniden ziyarete açılmıştır.

Ankara'da yapılan geçit töreni, 25 Aralık 1921

I.BMM Binası, zemin kat planı

- I - Riyaset Divanı (Başkanlık Divanı Salonu)
- II - Encümen Odası (Komisyon Salonu)
- III - Dinlenme Salonu
- IV - Şer'îye Encümeni Odası (Anayasa Komisyonu Salonu)
- V - İdare Odası (Hizmet Bürosu)
- VI - İdare Odası (Hizmet Bürosu)
- VII - Başkâtip Odası (Genel Sekreter Makam Odası)
- VIII - Toplantı Salonu
- IX - Reis Odası (Başkan Makam Odası)
- X - Mescit

**BİRİNCİ BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ÜYELERİ**

ADANA

1. ABDULLAH FAİK EFENDİ (Çopuroğlu)
2. Dr. EŞREF BEY (Akman)
3. MEHMED HAMDİ EFENDİ (İzgi)
4. ZAMİR BEY (Damar Arıkoğlu)
5. ZEKÂÎ BEY (Apaydın)

AMASYA

1. ALİ BEY (Topçu)
2. ALİ RIZA EFENDİ (Özdarende)
3. BEKİR SAMİ BEY (Kunduh)
4. Dr. ASIM BEY (Sirel)
5. HAMDİ BEY (Apaydın)
6. MEHMED RAGİB BEY (Topala)
7. ÖMER LÜTFİ BEY (Yasan)

ANKARA

1. ALİ FUAT PAŞA (Cebesoy)
2. HACI ATIF EFENDİ
3. HACI MUSTAFA EFENDİ (Beynam)
4. HİLMİ BEY
5. GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA
6. ÖMER MÜMTAZ BEY (Tanbi)
7. RÜSTEM BEY
8. ŞAKİR BEY (Kinacı)
9. ŞEMSETTİN EFENDİ (Bayramoğlu)

ANTALYA

1. ALİ VEFA BEY (Seyhanlı)
2. HALİL İBRAHİM BEY (Özkaya)
3. HAMDULLAH SUPHİ BEY (Tanrıöver)
4. HASAN TAHSİN BEY (Sürenkök)
5. MUSTAFA BEY (İbrişim)
6. RASİH EFENDİ (Kaptan)

ARDAHAN

1. HİLMİ BEY
2. OSMAN SERVER BEY

AYDIN

1. AHMET ŞÜKRÜ EFENDİ
2. CAMİ BEY (Baykut)
3. Dr. MAZHAR BEY (Germen)
4. EMİN EFENDİ (Arkut)
5. ESAD EFENDİ (İleri)
6. SADIK BEY
7. TÂHSİN BEY (San)

BATUM

1. AKİF BEY (Süner)
2. AHMED FEVZİ EFENDİ (Erdem)
3. AHMED NURİ EFENDİ
4. ALİ RIZA EFENDİ (Acara)
5. EDİB BEY (Dinç)

BAYEZİT (AĞRI)

1. ÂTIF BEY (Bayazıt)
2. Dr. REFİK BEY (Saydam)
3. HACI MEHMED EFENDİ
4. SÜLEYMAN SUDİ BEY (Acarbay)
5. ŞEVKET BEY (Bayazıt)

BİGA (ÇANAKKALE)

1. HAFİZ HAMDİ BEY (Dumrul)
2. HAMİT BEY (Karaosmanoğlu)
3. MEHMED BEY (Dinç)

BİTLİS

1. ÂRİF BEY (Özdemir)
2. DERVİŞ BEY (Sefünç)
3. HÜSEYİN HÜSNÜ BEY (Orakçioğlu)
4. RESUL BEY
5. SADULLAH BEY (Eren)
6. VEHBİ BEY (Öztekin)
7. YUSUF ZİYA BEY (Kocaoğlu)

BOLU

1. ABDULLAH SABRİ EFENDİ (Aytaç)
2. CEVAD ABBAS BEY (Gürer)
3. Dr. FUAT BEY (Umay)
4. NURİ BEY (Aksu)
5. ŞÜKRÜ BEY (Gülez)
6. TUNALI HİLMİ BEY (Tunalı)
7. YUSUF İZZET PAŞA

BURDUR

1. ALİ ULVİ BEY
2. HALİL HULÛSİ EFENDİ
3. İSMAİL SUPHİ BEY (Soysallıoğlu)
4. MEHMED ÂKİF BEY (Ersoy)
5. ŞEVKET BEY
6. VELİ BEY (Saltıkgil)

BURSA

1. HASAN FEHMİ BEY
2. MUHİTTİN BAHA BEY (Pars)
3. MUSTAFA FEHMİ EFENDİ (Gerçeker)
4. NECATİ BEY (Kurtuluş)
5. OPERATÖR EMİN BEY (Erkul)
6. OSMAN NURİ BEY (Özpay)
7. ŞEYH SERVET EFENDİ (Akdağ)

CANİK (SAMSUN)

1. EMİN BEY (Gevecioğlu)
2. HAMDİ BEY (Yalman)
3. HASAN FEHMİ BEY (Çoldurzade)
4. NAZİF BEY (Özalp)
5. SÜLEYMAN BEY (Boşanlı)
6. ŞÜKRÜ BEY (Fırat)

CEBELİBEREKET (OSMANİYE)

1. İHSAN BEY (Eryavuz)
2. FAİK BEY (Öztrak)
3. RASİM BEY (Öztekin)

ÇANKIRI

1. BEHÇET BEY (Kutlu)
2. MÜŞTAK BEY
3. NEŞET BEY (Akkor)
4. SAİD BEY (Üçok)
5. TAHİR EFENDİ (Âşık Musulluoğlu)
6. TEVFİK EFENDİ (Durlanık)
7. ZİYA BEY (Esen İsfendiyaroğlu)

ÇORUM

1. DURSUN BEY (Yalvaç)
2. FERİT BEY (Törümküney)
3. FUAD BEY
4. HAŞİM BEY (Apaydın)
5. İSMET BEY (Eker)
6. SİDDİK BEY (Mumcu)

DENİZLİ

1. HAKKI BEHİÇ BEY (Bayıç)
2. HASAN EFENDİ (Tokcan)
3. MAZLUM BABA EFENDİ (Bakalım)
4. MUSTAFA BEY
5. NECİP BEY
6. YUSUF BEY (Başkaya)

DERSİM

1. ABDÜLHAK TEVFİK BEY (Gençtürk)
2. DİYAB AĞA (Yıldırım)
3. HASAN HAYRİ BEY (Kanko)
4. MUSTAFA AĞA (Öztürk)
5. MUSTAFA ZEKİ BEY (Saltuk)
6. RAMİZ BEY (Tan)

DİYARBAKIR

1. FEVZİ BEY (Pirinççioğlu)
2. HACI ŞÜKRÜ BEY (Aydınlı)
3. HAMDİ EFENDİ
4. KADRİ AHMET BEY (Kürkçü)
5. MUSTAFA AKİF BEY (Tütenk)
6. ZÜLFÜ BEY (Tiğrel)

EDİRNE

1. CAFER TAYYAR BEY - PAŞA (Eğilmez)
2. FAİK BEY (Kaltakkıran)
3. İSMET BEY - PAŞA (İnönü)
4. KÂZİM KARABEKİR - PAŞA (Karabekir)
5. MEHMET ŞEREF BEY (Aykut)

ELAZIĞ

1. HACI FEVZİ BEY (Celâyir)
2. HÜSEYİN BEY (Gökçelik)
3. MUHİTTİN BEY (Çöteli)
4. MUSTAFA ŞÜKRÜ EFENDİ
5. NACİ BEY (Karaali)
6. RASİM BEY (Tekin)
7. TAHSİN BEY

ERGANİ

1. İBRAHİM HAKKI BEY (Akgün)
2. MAHMUT BEY (Sığına)
3. MEHMET EMİN BEY
4. NÜZHET BEY (Saraçoğlu)
5. RÜŞTÜ BEY (Bulduk)
6. SİRRI BEY (Özata)

ERTUĞRUL (BİLECİK)

1. AHMET BEY
2. HALİL BEY (Işık)
3. MUSTAFA KEMAL BEY (Güney)
4. NECİP BEY (Soydan)
5. OSMAN ZADE HAMDİ BEY (Aksoy)

ERZİNCAN

1. EMİN BEY (Lekili)
2. HÜSEYİN BEY (Aksu)
3. OSMAN FEVZİ EFENDİ (Topçu)
4. ŞEYH HACI FEVZİ EFENDİ (Baysoy)
5. TEVFİK BEY (Kütükbaşı)

ERZURUM

1. ASIM VASFİ BEY (Mühürdaroğlu)
2. CELALEDDİN ÂRİF BEY
3. HÜSEYİN AVNİ BEY (Ulaş)
4. İSMAİL BEY (Arslan)
5. MEHMET SALİH EFENDİ (Yeşiloğlu)
6. MUSTAFA DURAK BEY (Sakarya)
7. NUSRET EFENDİ (Son)
8. SÜLEYMAN NECATİ BEY (Güneri)
9. ZİHNİ BEY

ESKİŞEHİR

1. ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Torun)
2. EMİN BEY (Sazak)
3. EYÜP SABRİ BEY (Akgöl)
4. HACI VELİ EFENDİ (Bayraktar)
5. HALİL İBRAHİM EFENDİ (Sipahi)
6. HÜSREV SAMİ BEY (Kızıldoğan)
7. MEHMET NİYAZİ BEY (Çamoğlu)

GAZİANTEP

1. ABDURRAHMAN LÂMİ EF. (Kocazade)
2. ALİ CENANİ BEY
3. HAFİZ ŞAHİN EFENDİ
4. KILIÇ ALİ BEY (Kılıç)
5. RAGİP BEY (Yoğun)
6. YASİN BEY (Kutluğ)

GELİBOLU

1. CELÂL NURİ BEY (İleri)

GENÇ

1. ALİ VASIF BEY (Genç)
2. CELÂL BEY
3. Dr. ALİ HAYDAR BEY
4. FİKİRİ FAİK BEY (Güngören)
5. HAMDİ BEY (Yılmaz)
6. ŞEYH FİKİRİ EFENDİ (Ergün)

GÜMÜŞHANE

1. HASAN FEHMİ BEY (Ataç)
2. MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Üçüncüoğlu)
3. MUSTAFA BEY (Darman)
4. RUŞEN BEY (Oktar)
5. VEYSEL RIZA BEY

HAKKARİ

1. İBRAHİM BEY (Arvas)*
2. MAZHAR MÜFİT BEY (Kansu)
3. TUFAN BEY (Ülker)

İÇEL (ANAMUR-SİLİFKE)

1. ALİ RIZA EFENDİ (Ataışık)
2. HACI ALİ SABRİ EFENDİ (Güney)
3. HAYDAR LÜTFİ BEY (Aslan)
4. NAİM EFENDİ (Ulusal)
5. SAMİ BEY (Arkan)
6. ŞEVKİ BEY (Göklevent)

İSPARTA

1. CEMAL PAŞA (Mersinli)
2. HACI TAHİR BEY (Kucur)
3. HAFİZ İBRAHİM EFENDİ (Demiralay)
4. HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ (Özdamar)
5. İSMAİL REMZİ BEY (Berkün)
6. MEHMET NADİR EFENDİ (Süldür)

İSTANBUL

1. AHMET FERİT BEY (Tek)
2. AHMET MAZHAR BEY (Akifoğlu)
3. AHMET MUHTAR BEY
4. AHMET ŞÜKRÜ BEY (Oğuz)
5. ALİ FETHİ BEY (Okyar)
6. ALİ RIZA BEY (Bebe)
7. Dr. ADNAN BEY (Adivar)
8. HACI ÂRİF BEY (Mardalı)
9. HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ (Işık)
10. NEŞET BEY (Özercan)
11. NUMAN USTA
12. SELAHATTİN BEY

İZMİR

1. Dr. MUSTAFA BEY*
2. ENVER BEY (Tekkanat)
3. HACI SÜLEYMAN EFENDİ (Bigen)
4. MAHMUT ESAT BEY (Bozkurt)
5. REFET BEY - PAŞA (Bele)
6. TAHSİN BEY (Uzer)
7. YUNUS NADİ BEY (Abaloğlu)

İZMİT

1. FUAT BEY (Çarım)
2. HAFIZ ABDULLAH EFENDİ (Tezemir)
3. HALİL İBRAHİM EFENDİ (Gürsoy)
4. HAMDİ NAMIK BEY (Gör)
5. SIRRI BEY (Bellioğlu)
6. TAHİR BEY*

KARAHISARI SAHİP (Afyonkarahisar)

1. ALİ BEY (Çetinkaya)
2. HULÛSİ BEY (Kutuoğlu)
3. İSMAİL ŞÜKRÜ EFENDİ (Çelikalay)
4. MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Koç)
5. MUSTAFA HULÛSİ EFENDİ (Çalgüner)
6. NEBİL EFENDİ (Yurderi)
7. ÖMER LÜTFİ BEY (Ergeşo)

KARAHİSARİ ŞARKİ

(Şebinkarahisar)

1. ALİ SUURİ EFENDİ (Tönük)
2. MEHMET VASFİ BEY (Seçer)
3. MEMDUH NECATİ BEY (Erbek)
4. MESUT BEY (Benli)
5. MUSTAFA BEY (Atay)

KARESİ (Balıkesir)

1. ABDÜLGAFUR EFENDİ (Iştın)
2. HACİM MUHİTTİN BEY (Çarıklı)
3. HASAN BASRİ BEY (Çantay)
4. İBRAHİM BEY (Yörük)
5. KÂZİM BEY - PAŞA (Özalp)
6. MEHMET VEHBİ BEY (Bolak)

KARS

1. ALİ RIZA BEY (Ataman)
2. CAVİT BEY (Erdel)
3. FAHRETTİN BEY (Erdoğan)

KASTAMONU

1. ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Öğütçü)
2. BESİM BEY (Fazlıoğlu)
3. Dr. SUAT BEY (Soyer)
4. HULÛSİ EFENDİ (Erdemir)
5. MEHMET MURAD BEY (Pala) *
6. RÜŞDİ BEY (Çolakoğlu) *
7. SABRİ BEY (Duran)
8. YUSUF KEMAL BEY (Tengirşenk)

KAYSERİ

1. ÂHMET HİLMİ BEY (Kalaç)
2. ÂLİM EFENDİ (Çınar)
3. ATIF BEY (Tüzün)
4. OSMAN BEY (Uşaklı)
5. REMZİ EFENDİ
6. RIFAT BEY (Çalıka)
7. SABİT BEY (Gözügeçgel)

KIRŞEHİR

1. CEMALETTİN ÇELEBİ EFENDİ
2. CEVDET BEY (Seçkin)
3. MÜFİD EFENDİ (Kurutluoğlu)
4. RIZA BEY (Silsüpür)
5. SADIK BEY (Sevtekin)
6. YAHYA GALİP BEY (Kargı)
7. BEKİR EFENDİ (Kocaağazade) *

KONYA

1. ABDÜLHALİM ÇELEBİ EFENDİ
2. ÂRİF BEY (Baysal)
3. HACI BEKİR EFENDİ (Sümer)
4. HULÛSİ BEY
5. KÂZİM HÜSNÜ BEY
6. MEHMET VEHBİ EFENDİ (Çelik)
7. MUSA KÂZİM EFENDİ (Göksu)
8. ÖMER VEHBİ EFENDİ
9. REFİK BEY (Koralıtan)
10. RIFAT EFENDİ (Saatçi)

KOZAN

1. Dr. FİKRET BEY (Onuralp)
2. Dr. MUSTAFA BEY (Cantekin)
3. FEVZİ PAŞA (Çakmak)
4. HÜSEYİN BEY (Çelik)
5. REŞİD PAŞA

KÜTAHYA

1. BESİM BEY (Atalay)
2. CEMİL BEY (Altay)
3. CEVDET BEY (İzrab)
4. HAYDAR BEY
5. RAGİP BEY (Soysal)
6. ŞEYH SEYFİ EFENDİ (Aydın)

LÂZİSTAN (RİZE)

1. Dr. ABİDİN BEY (Atak)
2. ESAD BEY (Özoğuz)
3. İBRAHİM ŞEVKİ BEY*
4. NECATİ BEY (Memişoğlu)
5. OSMAN BEY (Özgen)
6. ZİYA HURŞİT BEY

MALATYA

1. FEYZİ EFENDİ (Bilgili)
2. HACI BEDİR AĞA (Fırat)
3. HACI KARİP AĞA (Taner)
4. LÜTFÜ BEY
5. REŞİT AĞA (Ağar)
6. SITKI BEY (Gür)
7. TAHSİN EFENDİ*

MARAŞ

1. ARSLAN BEY (Toğözata)
2. HASİP BEY (Aksoyek)
3. REFET EFENDİ
4. RÜŞTÜ BEY (Bozkurt)
5. TAHSİN BEY (Hüdaioğlu)

MARDİN

1. DERVİŞ BEY (Ural)
2. ESAT BEY (Öner)
3. HASAN TAHSİN BEY
4. İBRAHİM BEY (Turhan)
5. MİTHAT BEY (Ulusal)
6. NECİP BEY (Güven)

MENTEŞE (MUĞLA)

1. Dr. TEVFIK RÜŞTÜ BEY (Aras)
2. ETEM FEHMİ BEY (Aslanlı)
3. EMİN KAMİL EFENDİ*
4. HAMZA HAYATİ BEY*
5. RIFAT EFENDİ (Börekçi)
6. SADETTİN BEY (Özsan)

MERSİN

1. FAHRETTİN BEY - PAŞA (Altay)
2. İSMAİL SAFA BEY (Özler)
3. MUHTAR FİKRİ BEY (Gücüm)
4. SELÂHATTİN BEY (Köseoğlu)
5. YUSUF ZİYA BEY (Eraydın)

MUŞ

1. ABDÜLGANİ BEY (Ertan)
2. HACI AHMET HAMDİ EFENDİ (Bilgin)
3. HACI İLYAS SAMİ EFENDİ (Muş)
4. KASIM BEY (Dede)
5. MAHMUT SAİT BEY (Yetkin)
6. OSMAN KADRİ BEY (Bingöl)
7. RIZA BEY (Kotan)

NİĞDE

1. ABİDİN EFENDİ
2. ATA BEY (Atalay)
3. HAKKI PAŞA (Sütekin)
4. MUSTAFA EFENDİ (Çırakçı)
5. MUSTAFA HİLMİ EFENDİ (Soydan)
6. VEHBİ BEY

OLTU (OLTU ŞURA HÜKÜMETİ)

1. RÜSTEM BEY (Acar)
2. YASİN BEY (Haşimoğlu)

SARUHAN (MANİSA)

1. AVNİ BEY (Zaimler)
2. İBRAHİM SÜREYYA BEY (Yiğim)
3. MAHMUT CELÂL BEY (Bayar)
4. MUSTAFA NECATİ BEY (Uğural)
5. ÖMER LÜTFİ BEY (Ünlü)
6. REFİK ŞEVKET BEY (İnce)
7. REŞAD BEY (Kayalı)

Siirt

1. HACI MUSTAFA SABRİ EFENDİ (Baysan)
2. HACI NURİ EFENDİ (Bayan)
3. HALİL HULKİ EFENDİ (Aydın)
4. KADRİ BEY (Oktay)
5. NECMETTİN BEY (Bilgin)
6. SALİH EFENDİ (Atalay)

Sinop

1. ABDULLAH EFENDİ (Karabina)
2. Dr. RIZA NUR BEY
3. HAKKI HAMİ BEY (Ulukan)
4. RIZA VAMİK BEY (Uras)
5. ŞERİF BEY (Alkan)
6. ŞEVKET BEY (Peker)

Sivas

1. EMİR PAŞA (Marşan)
2. MUSTAFA HAYRİ BEY (Şığırcı)
3. HÜSEYİN RAUF F. BEY (Orbay)
4. MUSTAFA TÂKİ EFENDİ (Doğruyol)
5. RASİM BEY (Başara)
6. VASİF BEY (Karakol)
7. ZİYAETTİN BEY (Başara)

Siverek

1. ABDÜLGANİ BEY (Ensari)
2. BEKİR SITKI BEY (Ocak)
3. MEHMED SİRRI BEY (Tayanç)
4. MUSTAFA LÜTFİ BEY (Azer)

Tokat

1. HAMDİ BEY (Mütevelliöğlu)
2. İZZET BEY
3. MUSTAFA BASRİ BEY (Süsoy)
4. NÂZİM BEY
5. RIFAT BEY (Argun)

TRABZON

1. ALİ ŞÜKRÜ BEY
2. CELÂLEDDİN BEY (Aykar)
3. FAİK BEY*
4. HAFİZ MEHMED BEY
5. HAMİT BEY*
6. HASAN BEY (Saka)
7. HÜSREV BEY (Gerede)
8. NEBİZADE HAMDİ BEY (Ülkümen)
9. RECAİ BEY (Baykal)

URFA

1. ALİ SAİB BEY (Ursavaş)
2. HACI HAYALİ EFENDİ
3. POZAN ŞAHİN BEY

VAN

1. HAKKI BEY (Ungan)
2. HASAN SİDDİK BEY (Haydari)
3. HAYDAR BEY (Vaner)
4. TEVFİK BEY (Demiroğlu)

YOZGAT

1. AHMED BEY (Baydar)
2. BAHRİ BEY (Tatlıoğlu)
3. FEYYAZ ALİ BEY (Üst)
4. İSMAİL FAZİL PAŞA
5. MEHMET HULÛSİ EFENDİ
6. RIZA BEY (Ersoy)
7. SÜLEYMAN SIRRI BEY (İçöz)

(*) Ölüm, istifa ve benzer sebeplerle Meclise katılmamışlardır.

